

լիս արագութեամբ զանեկ, թէ ֆրանսիական պատմութեան խնդիրներն և էպօքներն համար զլիսաւորապէս ինչ գրական աշխատանքներն պէտք է գիմել Գրքն արտաքին կազմածքը միանգամայն նման է Կալմաննի գրածքին, դժբաղդարար

նաև նորաճով, որ ալքէնական ցուցակը տալիս է միայն հեղինակներն անունները, բայց ոչ նաև խորագիրը, ալնպէս որ շատ դժւար է գրտնել ալն հեղինակներն անունները, որոնք մի քանի գրածքներ ունին:

ՌՈՇԵՐ, ՎԻԼՀԵԼՄ. ԿԵՍՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՆՈՒԹԻԻՆԸ: (Umriß zur naturlehre des Cäsarismus). Լայպցիգ, 1888 թ., տպ. շիրցել, 115 էրես:

Յապանի է, որ դարուս մէջ գերմանական նշանաւոր կրթական Գերմանուր տատանում էր, թէ նա պէտք է դրէ մի պատմութիւն գերմանական բանաստեղծութեան, թէ մի քաղաքականութիւն պատմական հիմունքի վերադ. նա իւր ամբողջ կեանքում մտածում էր ալն տենդենցներն և տեսակետների մասին, որ պէտք է մարդս ունենալ վերջին տեսակի մի աշխատանք սկսելիս: Նա ալք չ'արաւ. բայց անկարելի է որ նա, իւր ալք գիտաւարութիւններով, զրդիչ կերպով ազդած չը լինէր իւր աշակերտ Ռոշերի ուսումնասիրութիւնների ուղղութեան վերադ: Յամենալն դէպս, ալք երկուսին էլ ընդհանուր է հետու տեսողութիւնը պատմական կապերի համար, ամրապնդած գաղափարները օրաւ միտխիտող կարծիքների դիմաց, ներքին հակումը՝ մասնաւոր երկրները բարձր տեսակետների տակ դասաւորել: Կետարականու-

թեան ընտրութիւնը, որպէս Ռոշերը ներկալ գրքում գծագրում է, իսկապէս մի հատած է «Քաղաքականութիւն պատմական հիմունքի վերադ» զրքից, ինչպիսին Գերմանուր կարող էր մտածած լինել գրելու, թէպէտ և ալք երկուսն ձևերի հալեացքները ալք առարկալի մասին իրարից շատ տարբեր կարող էին լինել:

Կարդալով վերնագիրը, մարդս փորձած կարող է լինել կարծելու, թէ իւր գրքով Ռոշերը ուղեցել է ազդել ներկալ քաղաքական անցքերի վերադ. բայց դա սխալ է արդէն ալն պատճառով, որ գրքի արմատը ներկալած է մի ուսումնասիրութեան մէջ, որ հեղինակը հրատարակել է, դեռ ևս 1847 թւականին, Շմիդտի «Ամադիր պատմաբանութեան» մէջ:

Գրքը սկսում է մի նախածանօթութիւնով, որի մէջ հեղինակը խօսում է պետութեան ձևերի պատմական փոփոխութիւնների մասին, և

տոյ՝ ութ գլխում ուսումնասիրում է կեսարականութեան առանձնապատկույթիւնները, ինչո՞ւ կեսարականութեան հոռոմայեցի նախակարապետները՝ կեսարը և լետագայ կեսարները, Հելլենացոց զինւորական բռնակալները, զինւորական բռնակալութեան փորձերը կարթագենում, կեսարականութիւնը նորագոյն. իտալիայում և վերջապէս՝ կրօմէսը և Նապօլէօնը. Մանրամասնութիւնների մէջ, մանաւանդ կեսարականութեան ծնւելու մասին և ալն եղանակը. որով սա իրան սլահպանում է, հեղինակը շատ նուրբ է և հիմնւում է լալնածաւալ ուսումնասիրութիւնների վերալ. Նա ոչ միայն գծադրում է կեսարականութիւնը ընդհանուր գծերով, ալ մանում է նաև ըստ երևութին մանր բաների մէջ, խօսում է կեսարների ուժի միջոցների մասին ներքինում և արտաքինում: Զարմանալի կը թւալ շատերին, բայց անհերքելի ապացոյցներով հաստատում

է Ռոշերը, որ կեսարականութիւնը իւր հիմունքով թող է սլատերազմական կողմից: Հեղինակը նկարագրում է կեսարներին առանձին հիանալի կերպով և շատ բան զորա մէջ նոր է զրականութեան համար: Տեղեր կան, սակայն, որոնք ճիշդ չեն կամ ոչ ուղիղ հասկացւած. բայց զորա վերաբերում են մի քանի օրինակներին, որոնցով հեղինակը լուսարանում է իւր ասածը. զորա չեն վնասում զրքին:

Մեր ընթերցողների համար աւելորդ չէր լինիլ ասել, թէ Ռոշերը, որը Յւրոպայի ներկայումս ապրող նշանաւոր և անուանի գիտնականներիցն է, քաղաքատնտեսութեան պրօֆէսոր է Լալպցիգում տասնեակ տարիներից ի վեր և թէ ալ գիտութեան մէջ նա հիմնադիրներից մէկն է սլատմական կոչւած ուղղութեան, որի մի ճիւղի համար նա ալժմ միակ մեծ ներկայացուցիչն է:

Ա.

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԲԱՌԱՐԱՆ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀՌՈՎՄԵՆԱԿԱՆ ԴԻՅԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ (միջօգիայի), մասնակցութեամբ Թ. Բիրտի, Օ. Կրուզուսի և ուրիշների, Հրատարակութիւն Վ. Հ. Ռոշերի (W. H. Roscher, Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie). Բազմաթիւ նկարներով. տետր 1—13, Լալպցիգ, 1887—1888 թ., 2272 սիւնեակ (երեսը 2 սիւնեակ), տպ. Teubner, զինը իւրաքանչիւր տետրի՝ 2 մարկ (մօտ 1 ռուբլի):

Այս ձեռնարկութիւնը իւր կարեորութիւնը և կենսականութիւնը ամեն կասկածանքից վեր ցոյց տւեց

Գերմանիայում: Հրատարակութեան առաջին նպատակը երևում է արդէն վերնագրից՝ միջոց տալ հետաքննել